

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ МОЛОДІ ТА СПОРТУ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАХІДНОЇ ПАРАНИ (БРАЗИЛІЯ)
ЛИТОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СПОРТУ
ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я
НАСЕЛЕННЯ «СПОРТ ДЛЯ ВСІХ»

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Матеріали XIV Міжнародної
науково-практичної конференції
(10–11 травня 2024 року)

За загальною редакцією Любові ЧЕХОВСЬКОЇ

Львів
ЛДУФК ім. Івана Боберського
2024

UDC 316.613.434

AGRESJA U UCZNIÓW A JEJ ELIMINOWANIE ZAJĘCIAMI Z KULTURY FIZYCZNEJ

Damian Kowalski^{1,2} Dariusz Skalski^{1,2}

¹ *Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego, Gdańsk, Polska*

² *Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej im. Iwana Boberskiego, Lwów, Ukraina*

Streszczenie. Niniejsza praca podejmuje problem agresji wśród uczniów oraz sposoby przeciwdziałania zachowaniom agresywnym. Kultura fizyczna działając przez swój socjologiczny charakter oraz posiadając w sobie wiele wartości użytecznych pomaga eliminować agresję nie jako transformując energię agresywną na energię pozytywną. Należy wspomnieć, iż realizowanie się w kulturze fizycznej uczy pokory, gdyż w sporcie wynik żądany nigdy nie przychodzi łatwo ani szybko pomaga to psychologom ustabilizować i eliminować wybuchy agresji niekontrolowanej. Podsumowując rozważania agresja w dzisiejszych czasach stanowi element życia który coraz częściej przez brak umiejętności wyrażania emocji jest problemem młodych ludzi, których system nerwowy kształtuje się i działają na niego czasami skrajne emocje w jednej chwili. Reagowanie oraz wdrażanie do Kultury Fizycznej od młodych lat powoduje realizowanie potrzeb aktywności we właściwy sposób. Grupy rówieśnicze także powodują redukcje napięcia oraz wypełniają potrzebę przynależności. Należy podkreślać i przypominać o roli Kultury Fizycznej w eliminowaniu agresji uczniów. W języku potocznym dość swobodnie używa się terminu „agresja”. Aronson podaje przykłady różnych zachowań, w rozmaitych kontekstach sytuacyjnych i zawsze noszą one znamiona agresji. Agresja instrumentalna, zaś, jest to „akt agresji służący osiągnięciu innego celu poza zadaniem bólu, czy zranieniem”. O ile w przypadku agresji wrogiej zasadniczym celem jest właśnie sprawienie bólu

czy zadanie rany, o tyle agresja instrumentalna to takie działanie, w którym cierpienie fizyczne jest lub bywa jedynie efektem ubocznym postępowania agresywnego. Pierwszy rodzaj agresji można określić, jako akt, mający cel sam w sobie, drugi to raczej działanie służące osiągnięciu jakiegoś innego celu. Nie ma w naukach psychologicznych i społecznych zgody, co do tego, czy agresja jest wrodzonym, niejako instynktownym popędem, czy też sposobem zachowania wyuczonym na drodze socjalizacji. Dlatego też różnorodne teorie dotyczące zjawiska i przejawów agresji są wciąż tylko teoriami – można przytaczać szereg przykładów optujących za wrodzonym, jak i wyuczonym podłożem zachowań agresywnych. Istnieją tu różne stanowiska naukowe – Hobbes twierdzi, że człowiek jest z natury barbarzyńcą, Rousseau temu wyraźnie przeczy, Freud zaś uważa, że osobowość człowieka cechuje pewien – nazwijmy go dualizm, gdzie dobro zderza się ze złem, a swoje zachowania kształtujemy na drodze mniej lub bardziej uświadamianych wyborów. Ponad to Freud uważał, że energia agresywna musi znaleźć swoje ujście, w przeciwnym bowiem wypadku jej nadmierne nagromadzenie może wywołać stan chorobowy, bądź doprowadzić do wybuchu.

Wiek a agresja i zachowania agresywne.

Zarówno w myśl założeń Watsona, jak i Bandury to dorośli, najczęściej na najwcześniejszym szczeblu socjalizacji – rodzice lub opiekunowie, stają się modelami dla zachowań dziecka [4]. W okresie wczesnego i średniego dzieciństwa, to zwykle dorośli są najważniejszą grupą odniesienia dla dziecka (Tab. 1).

Zaprezentowane dane wskazują, że u badanych kobiet dominującymi odmianami agresji są: pośrednia, emocjonalna, niejawna oraz równoważny udział fizycznej i słownej. Natomiast biorący udział w badaniu mężczyźni preferują takie formy agresji, jak: bezpośrednia, instrumentalna, fizyczna oraz zbalansowany udział postaci jawnej i niejawnej. Model przejawiania zachowań agresywnych jest, więc, prawdopodobnie przenoszony z wyuczonych w dzieciństwie bądź w okresie wczesnej adolescencji form zachowań na dorosłe życie.

Tabela 1

Preferowane rodzaje agresji w zależności od płci

Rodzaje agresji	Badani					
	ogółem		kobiety		mężczyźni	
	liczba	% o	liczba	% k	liczba	% m
Bezpośrednia	1212	59,6	223	24,1	989	89,3
Pośrednia	821	40,4	703	75,9	118	10,7
Emocjonalna	955	47,0	899	97,1	56	5,1
Instrumentalna	1078	53,0	27	2,9	1051	94,9
Fizyczna	1185	58,3	422	45,6	763	68,9
Słowna	848	41,7	504	54,4	344	31,1
Jawna	835	41,1	249	26,9	586	52,9
Niejawna	1198	58,9	677	73,1	521	47,1

Za: Korcz I., UZ, Agresja, – wyzwaniem cywilizacyjnym, 2004, s.240

Przyczyny agresji u dzieci. Według Grochulskiej „dzieci agresywne to takie dzieci, które w dotychczasowym życiu nauczyły się stosowania zachowań agresywnych w odpowiedzi na różne sytuacje konfliktowe i stosują je częściej niż ich rówieśnicy. Agresja jest zazwyczaj reakcją na frustrację, jest też przejawem wrogości.” Oznaczać to może, że agresja opiera się na przyswajaniu wzorów zachowań obserwowanych w otoczeniu społecznym – jeżeli dziecko często jest świadkiem, bądź przedmiotem przejawów agresji, zwłaszcza u znaczących „innych” – rodziców czy osób dorosłych z najbliższego otoczenia społecznego, uważa takie zachowania za objęte normami społecznymi. Może dochodzić do sytuacji, że uznaje je niemal za obowiązujące, bądź warunkujące poruszanie się w świecie społecznym. Przyczyny agresji u dzieci mogą być różnorodne i mogą tkwić w rozmaitych podłożach. Najczęściej jako przyczyny zachowań agresywnych u dzieci wymienia się:

- stopień aktywności dziecka, typ jego temperamentu, wrodzone cechy osobowościowe, które są swoistym generatorem stopnia przejawów odczuwanej frustracji;
- niepewność dziecka, jego lęk przed odrzuceniem, zaburzenia w postrzeganiu samego siebie, określaniu własnej tożsamości i

zaniżonym szacunkiem względem własnej osoby, co skutkuje zwykle utratą wiary w siebie i pojawianiem się takich postaw, jak złośliwość, upór i agresja;

- złe stosunki panujące w rodzinie i najbliższym otoczeniu społecznym. Dom rodzinny jest pierwszym z tych miejsc, w których dziecko poznaje zasady kierujące współżyciem międzyludzkim. Jeżeli wzajemne odnoszenie się do siebie członków rodziny jest w jakiś sposób zaburzone, a metody wychowawcze stosowane w rodzinie są z jakichś względów niewłaściwe, dziecko przestaje czuć się pewnie, brakuje mu poczucia bezpieczeństwa i łączności z bliskimi, nie czuje się kochane, potrzebne i akceptowane. To oraz na przykład brak jasno określonych granic, których dziecku nie wolno przekraczać w zachowaniu wobec rodziców, czy innych dorosłych, powodować może rodzenie się zachowań agresywnych. „Rozważając rolę rodziny w rozwoju agresji, należy się przyjrzeć dokładnie zachowaniu poszczególnych jej członków. Dziecko jest wychowywane w poczuciu, że musi sobie radzić w życiu, być twarde, dobrze wypaść, np. przed znajomymi. Niezaspokojone pierwotne i wtórne potrzeby dziecka powodują frustrację, prowadzącą do postaw agresywnych;

- przebywanie w niewłaściwej grupie rówieśniczej, w której dochodzi do częstych aktów agresji, generuje takie zachowania u jednostki. Dotyczy to grup zarówno szkolnych, jak i poza szkolnych. Często w grupie takiej tworzy się swoisty etos, w którym pewne wartości są wyżej cennie od innych. Jeżeli dziecko nie umie lub nie chce dopasować się do nich, naraża się na odrzucenie. Następstwem odrzucenia, odtrącenia przez grupę jest stres i frustracja, których skutkiem mogą stać się zachowania agresywne wobec otoczenia, bądź autoagresywne. Grupa rówieśnicza, przynależność do niej i poczucie akceptacji stanowi wyjątkową wartość dla dziecka;

- treści, które docierają do dziecka za pośrednictwem środków masowego przekazu, bywają źródłem zachowań agresywnych. Im częściej dziecko ogląda brutalne bajki, drastyczne filmy tym szybciej uodparnia się na przejawy przemocy i agresji i kształtuje

się w nim błędna wizja świata i ludzi. Świat staje się pełen zagrożeń, a przemoc wydaje się być szeroko rozpowszechniona. Potęguje to uczucie zagrożenia, spadek poczucia bezpieczeństwa i przekonanie o konieczności pozostawania czujnym i nieufnym. W takiej sytuacji gotowość do zachowań agresywnych wydaje się dziecku czymś w pełni usprawiedliwionym, a nawet koniecznym. Wzrasta tolerancja na agresję przejawianą przez innych w rzeczywistych sytuacjach. Występuje wtedy brak jakiegokolwiek pomocy i sympatii dla ofiary. Rośnie również akceptacja przemocy w stosunkach międzyludzkich i uznanie rozwiązań agresywnych za dopuszczalne moralnie.

Kultura fizyczna to system wartości, działań oraz ich efektów w dziedzinie cielesnej aktywności człowieka określonych zewnętrznymi warunkami i stymulowanych społecznymi potrzebami. Należać tu będzie zarówno praca fizyczna, jak też wszelkie inne zachowania mające na celu doskonalenie gatunku ludzkiego, zdrowia, sprawności i ekspresji ciała. Formy i treści owych działań są relatywne i zależą od typu społeczeństwa, stopnia jego rozwoju oraz systemu znaczeń i symboli. Są one zatem społecznie determinowane i posiadają społeczne funkcje.

Kultura fizyczna rozumiana jako synonim sportu. Zarówno w Polsce, jak i innych krajach Europy Środkowej i Wschodniej, to pojmowanie interesującej nas kategorii występuje tylko sporadycznie. Wręcz odwrotnie, spotykamy tu bardzo często próbę przeciwstawienia tych dwóch pojęć. Mówi się mianowicie o kulturze fizycznej i sporcie ja-ko obszarach rozłącznych. Jednakże owa rozłączność nie została, jak dotąd, dostatecznie uzasadniona teoretycznie, dlatego spotyka się często z uzasadnioną negacją. Identyfikacja kultury fizycznej i sportu występuje natomiast z reguły w literaturze zachodniej, w której zresztą to pierwsze pojęcie wyrażane jest przy pomocy innego terminu, a mianowicie „aktywność fizyczna”. Jednakże coraz konsekwentniej specjaliści posługują się tu pojęciem „sport” i określeniami pochodnymi: nauki o sporcie, filozofia sportu, socjologia sportu, pedagogika sportu, psychologia sportu itp. Na gruncie nauk o kulturze fizycznej tendencja ta daje o sobie znać także w dziedzinie

nauk przyrodniczych; wymienia się tu na przykład antropologię, fizjologię czy biomechanikę sportu. Zrekonstruowane wyżej cztery zasadnicze występujące w literaturze naukowej typy pojmowania kultury fizycznej mają znaczenie analityczne i porządkujące. Naszą intencją nie jest ich wartościowanie, a tym bardziej hierarchizacja z punktu widzenia stopnia poprawności czy przydatności. Zostały one sformułowane według obojętnej aksjologicznie zasady zakresu znaczeniowego tej kategorii. Pierwsze wyróżnione przez nas pojmowanie kultury fizycznej ma charakter globalny, dlatego może stanowić dogodny pomost integracji omawianej dziedziny z naukami o człowieku, kulturze i naturze, a przede wszystkim z naukami aksjologicznymi. Rozumienie drugie i trzecie są zakresowo zbliżone, chociaż nie pokrywają się całkowicie. Drugie włącza w swój obręb także czynności bezpośrednio utylitarne, mianowicie pracę fizyczną, ponadto przydatne jest bardziej dla nauk podstawowych (teoretycznych) o kulturze fizycznej. Natomiast wyszczególniony trzeci typ pojmowania interesującej nas dziedziny został ujęty od strony instytucjonalno-praktycznej, przez co zawłaszczony został przede wszystkim przez nauki o charakterze praktycznym. W nawiązaniu do tych dwóch ujęć przyjmujemy następującą definicję zajmującej nas dziedziny: Kultura fizyczna jest to względnie zintegrowany i utrwalony system zachowań w dziedzinie dbałości o rozwój fizyczny, sprawność ruchową, zdrowie, urodę, cielesną doskonałość i ekspresję człowieka, przebiegających według przyjętych w danej zbiorowości wzorów, a także rezultaty owych zachowań. Kultura fizyczna działając przez swój socjologiczny charakter oraz posiadając w sobie wiele wartości utylitarnych pomaga eliminować agresję nie jako transformując energię agresywną na energię pozytywną. Należy wspomnieć, iż relizowanie się w kulturze fizycznej uczy pokory, gdyż w sporcie wynik żądany nigdy nie przychodzi łatwo ani szybko pomaga to psychologom ustabilizować i eliminować wybuchy agresji niekontrolowanej. Podsumowując rozważania agresja w dzisiejszych czasach stanowi element życia który coraz częściej przez brak umiejętności wyrażania emocji jest problemem młodych

ludzi, których system nerwowy kształtuje się i działają na niego czasami skrajne emocje w jednej chwili. Reagowanie oraz wdrażanie do Kultury Fizycznej od młodych lat powoduje realizowanie potrzeb aktywności we właściwy sposób. Grupy rówieśnicze także powodują redukcje napięcia oraz wypełniają potrzebę przynależności. Należy podkreślać i przypominać o roli Kultury Fizycznej w eliminowaniu agresji uczniów.

Piśmiennictwo

1. Aronson E. Człowiek istota społeczna. Warszawa : PWN, 1999.
2. Aronson E., Wilson T. D., Alert R. M. Psychologia społeczna. Serce i umysł. Poznań, 1997.
3. Brągiel J., Badora S. Formy pracy opiekuńczo-wychowawczej Opole : Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 1997.
4. Braun-Gałkowska M. Wpływ telewizyjnych obrazów przemocy na psychikę dzieci. Problemy Opiekuńczo – Wychowawcze. 1997. № 6. S. 10–16.
5. Domachowski W. Przewodnik po psychologii społecznej. Warszawa : PWN, 1999.
6. Korcz I. Agresja – wyzwaniem cywilizacyjnym / Kowalski D., Kwiatkowski M., Zduniak A. Edukacja dla bezpieczeństwa. Wybrane perspektywy. Lublin, 2004. S. 239–254.
7. Pacholski M., Słaboń A. Słownik pojęć socjologicznych. Kraków : wyd. Akademii Ekonomicznej, 2001.
8. Pilch T. Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. 1, Warszawa : Żak, 2003. T. 1.
9. Skorny Z. Proces socjalizacji dzieci i młodzieży. Warszawa : WsiP, 1987.
10. Sztompka P. Socjologia. Kraków : Znak, 2002.
11. Wietrzyk B. Psychologiczne mechanizmy przemocy rówieśniczej w placówce socjalizacyjnej. URL: www.eduforum.pl
12. Woynarowska B. Edukacja zdrowotna. Warszawa, 2007.
13. Krawczyk Z. Od aksjologii ciała do koncepcji kultury fizycznej / Kultura fizyczna i sport w ujęciu socjologicznym. Kraków, 1985.